

Z naszych obserwacji wynika, że żmijowiec czerwony jest rośliną wieloletnią, natomiast rozetki, które wykształciły kwiatostan, obumierają po wydaniu nasion. Jego rozwój przebiega jak u rhizofitu typowego (Łukasiewicz 1962). Obserwowano 4-letnie rośliny. Palowy, słabo rozgałęziony, mięsisty korzeń, z zewnątrz czarny i splekany, wytworzył 4 warstwy zewnętrzne. Wskutek obumierania warstw środkowych, zewnętrzne okrywały pustą, wewnętrzną przestrzeń. Nowe rozetki odnawiają się corocznie jesienią na trwałych nasadach pędów, lecz w ciągu zimy liście wymarzają, a na wiosnę rozwijają się nowe. Na poletkach doświadczalnych w Ogrodzie Botanicznym UMCS jeszcze do 1995 r. istniały egzemplarze wysadzone w 1967 r.

Krystyna Dąbrowska, Maria Franszczak-Być,
Ryszard Sawicki

PIŚMIENICTWO

Czarnecka B., Kucharczyk M. 1993. *Echium russicum* J. F. Gmelin (*E. rubrum* Jacq., non Forskal) – żmijowiec czerwony. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R.). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, 154–155, Kraków.

Fijałkowski D. 1957. *Zbiorowiska kserotermiczne projektowanego rezerwatu stepowego koło Czumowa nad Bugiem*. Annales UMCS 10: 13.

Fijałkowski D., Izdebski K. 1959. *Zbiorowiska stepowe na Wyżynie Lubelskiej*. Annales UMCS B, 12: 4.

Kucharczyk M., Wójciak J. 1995. *Ginące i zagrożone gatunki roślin naczyniowych Wyżyny Lubelskiej, Roztocza, Wołynia Zachodniego i Polesia Lubelskiego*. Ochr. Przyr. 52: 33–46.

Łukasiewicz A. 1962. *Morfologiczno-rozwojowe typy bylin*. PTPN, Prace Kom. Biol. 27: 1.

Pawłowski B. (red.) 1963. *Flora polska*. PWN, Kraków, t. 10: 157–158.

Szafer W. 1969. *Kwiaty i zwierzęta*. PWN, 104, 208, Warszawa.

Szafer W., Zarzycki K. (red.) 1972. *Szata roślinna Polski*. PWN, Warszawa, t. 1: 164, 290, 355, t. 2: 18–19, 162–163, 187.

Stanowiska żagwicy listkowej *Grifola frondosa* na Lubelszczyźnie

Żagwica listkowata *Grifola frondosa*, zwana także żagwicą krzaczastą, występuje pasożytniczo u nasady pni i na korzeniach drzew liściastych (*Carpinus*, *Fagus*, *Quercus*). Jednoroczne owocniki, krzaczasto rozgałęziające się z centralnego trzonu na bardzo liczne boczne trzonki zakończone płaskimi, jęczyczkowatymi kapeluszami, osiągać mogą bardzo duże rozmiary (60 cm średnica, 40 cm wysokość, 10 kg masa).

Grzyb ten występuje w całej niemal Europie, Ameryce Północnej, Australii, ale wszędzie jako gatunek rzadki. Z Polski znany jest dotychczas z 39 stanowisk (Szczepka, Sokół 1991).

Ten oryginalny, podlegający prawnej ochronie gatunek, wymieniany był dotychczas z 3 stanowisk na Lubelszczyźnie (Macoszyn k. Hańska – Kwieciński 1896, Jaźwiny k. Międzyrzecza – Eichler 1900, Zastocze k. Annapola – Sałata 1968; ryc. 1a).

Ostatnio odnaleziono na Lubelszczyźnie nowe stanowisko tego grzyba – w rezerwacie przyrody „Marynopol” k. Gościeradowa (ryc. 1b).

Owocnik wyrastał u podstawy pnia *Quercus robur* w zespole *Tilio-Carpinetum* z *Abies alba* (leg. B. Sałata, 30 VIII 1994; leg. Z. Flisińska, 12 X 1994). Zebrany fragment owocnika znajduje się w zielniku Zakładu Botaniki Ogólnej UMCS w Lublinie.

Zofia Flisińska

Ryc. 1. Stanowiska żagwicy listkowej na Lubelszczyżynie na tle wyróżnionych przez Fijałkowskiego (1972) okręgów geobotanicznych: I – Małe Mazowsze, II – Mielnicki, III – Polesie Lubelskie, IV – Subwołyński, V – Lubelski, VI – Roztocze, VII – Lubaczowski; a – stanowiska podane na podstawie literatury, b – stanowisko nowe. — Stations of *Grifola frondosa* in the Lublin region against the background of distinguished by Fijałkowski (1972) geobotanical regions: I – Małe Mazowsze, II – Mielnik, III – Polesie Lubelskie, IV – Subwołhynia, V – Lublin, VI – Roztocze, VII – Lubaczów; a – stations from the literature, b – new stations

PIŚMIENNICTWO

Eichler B. 1900. *Materiały do flory grzybów okolic Międzyrzecza*. Pam. Fizjogr. 16: 157–206.

Fijałkowski D. 1972. *Stosunki geobotaniczne Lubelszczyzny*. Lub. Tow. Nauk., Ossolineum, Wrocław.

Kwieciński F. 1896. *Roślinność gminy Hańsk*. Pam. Fizjogr. 14: 27–61.

Salata B. 1968. Notatki mikologiczne z okolic Annopola. *Acta Mycol.* 4 (1): 53–70.

Szczepka M. Z., Sokół S. 1991. *Grifola frondosa* (Dicks.: Fr.) S. F. Gray w Polsce. *Acta Biol. Siles.* 19 (36): 103–119.

W sprawie ochrony stanowiska osadniczka nagiego *Discelium nudum* na Wyżynie Śląskiej

Osadniczek nagi *Discelium nudum* (Dicks.) Brid. jest drobnym, efemerycznym mchem ortotropowym, rosnącym na odsłoniętej gliniastej glebie, zwykle w miejscach nieco wilgotnych. W stanie płonnym, z powodu niewielkich rozmiarów gametofitu, mech ten jest trudny do zauważenia w terenie, chociaż same roślinki mają charakterystyczny pączkowaty pokrój, przez co są trudne do pomylenia z innymi gatunkami. Z trwałego podziemnego splątka rokrocznie wyrastają pojedynczo lub w luźnych skupieniach króciutkie łodyżki, dochodzące do 2 mm wysokości, gęsto okryte drobnymi (do 1,5 mm długimi), lancetowatymi i pozbawionymi żebra liśćmi. Mech ten masowo wytwarza dość okazałe sporogony, jak na małe rozmiary gametofitu, złożone z czerwono-brunatnej, sztywnej szczeciny, do 2 cm wysokiej, oraz jasno-brunatnej, zwieszającej się lub poziomej, kulistej puszki, około 1 mm długiej. Dzięki sporogonom gatunek ten może być łatwiej zauważony w terenie.

W Polsce osadniczek nagi znany był do tej pory tylko z jednego stanowiska – w Królewskiej Hucie na Wyżynie Śląskiej (obecnie tereny te należą do zachodnich dzielnic Chorzowa – Chorzów I i Chorzów II), gdzie odkryty został w połowie XIX w. przez C. Strucka. Stanowisko to opublikował następnie Müller (1858). Pomimo bardzo dobrego zbadania Wyżyny Śląskiej pod względem briologicznym (Milde 1869, Limpricht 1876, Torka 1931, Kuc 1956, Jędrzejko 1990) omawiany gatunek nie został już później na tym terenie odnaleziony. Ze względu na fakt, że było to jedyne w kraju, nie potwierdzone od prawie 140 lat stanowisko tego mchu, położone na terenie zurbanizowanym i uprzemysłowionym, poddanym od dawna silnym wpływom antropopresji, uznany został w Polsce za gatunek wymarły (Ochyra 1992).

Nowe stanowisko *Discelium nudum* odkryte zostało 18 kwietnia 1996 r. w Katowicach-Brynowie, w starej części wyrobisk gliny obok cegielni przy ul. Parkowej (w pobliżu Parku im. T. Kościuszki) (ryc. 1). Omawiany mech